

Ders : 163**Konu : HİDÂYET VE DALÂLET - 1**

HİDÂYET NE DEMEKTİR?

Hidâyet kelimesi sözlükte; yol göstermek, doğru yola iletmek, gerçeğe ulaştırmak anlamına gelir. Terim olarak, Allah'ın gönderdiği kitaplar ve Peygamberleri vasıtasıyla insanlara hak yolu göstermesi ve onları bu yola ulaştırması demektir.

Selef âlimleri hidâyet için, "Allah'ın kitap ve peygamber göndermesi yeterlidir. Ancak asıl hidâyet, ilâhî irade sonucu gerçekleşir."¹ görüşünü savunmuşlardır.

DALÂLET NE DEMEKTİR?

Dalâlet kelimesi, kaybolmak, sapmak, unutmak ve hak yolu bulamamak gibi anlamlara gelir.

Terim olarak ise, "**bilerek veya bilmeyerek hak yoldan sapmak**" demektir. Dalâlet kavramında; iki anlam bulunmaktadır.

1- Sapma:

Allah'a, meleklerle, kitaplara, peygamberlere ve ahiret gününe inanmamak, Allaha şirk koşmak, zulüm yapmak gibi davranışlar sapma olarak ifade edilmiştir.

Kur'ân-ı Kerîm'de:

وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللّٰهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا*

"...Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve kıyamet gününü inkâr ederse tam mânâsıyla sapmıştır."² buyurulmaktadır.

Diğer bir âyette ise:

إِنَّ اللّٰهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللّٰهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا*

"Allah, kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz; ondan başka günahları dilediği kimse için bağışlar. Kim Allah'a ortak koşarsa büsbütün sapmıştır."³ buyrulur.

¹ Dinî Kavramlar Sözlüğü, sh. 257

² Nisa Sûresi – 136.âyet

³ Nisa Sûresi – 116.âyet

2- **Saptırma:** Kur’ân bunu da kişinin kendi kendini saptırması ve Allah’ın kulların saptırması olmak üzere iki şekilde vasıflandırmıştır.⁴

Bir âyette şöyle buyurulmaktadır.

وَمَنْ يَتَّبِعِ الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ*

“...Kim imanı küfre değişirse, şüphesiz dosdoğru yoldan sapmıştır.”⁵

Diğer bir âyette ise:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَيَعْلَمُونَ*
أَنَّ الْحَقَّ مِنْ رَبِّهِمْ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا
وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ*

“...Şüphesiz Allah (hakkı açıklamak için) sivrisinek ve onun da ötesinde bir varlığı misal getirmekten çekinmez. İman etmişlere gelince, onlar böyle misallerin Rablerinden gelen hak ve gerçek olduğunu bilirler. Kâfir olanlara gelince: Allah böyle misal vermekle ne murat eder? derler. Allah onunla birçok kimseyi saptırır, birçoklarını da doğru yola yöneltir. Verdięi misallerle Allah ancak fâsıkları saptırır (çünkü bunlar birer imtihanır).”⁶ buyurulmaktadır.

HİDÂYET VE DÂLÂLETİN KAZANILMASI

Allah, hidâyet isteyene ve kalbini buna açana hidâyet, dalâlet isteyen ve kalbini buna açana da dalâlet verir. Hiçbir insan, zorla dalâlete sürüklenmez.

Kullarına son derece merhametli olan Allah, bir kimseyi müslüman olmaya zorlamayı bile yaşaklamıştır Kur’ân-ı Kerîm’de:

وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَآمَنَ مَنْ فِي الْأَرْضِ كُلُّهُمْ جَمِيعًا أَفَأَنْتَ تُكْرَهُ النَّاسَ حَتَّى
يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ*

“(Resûlüm!) Eğer Rabbin dileseydi, yeryüzündekilerin hepsi elbette iman ederlerdi. O halde sen, inanmaları için insanları zorlayacak mısın?”⁷ buyurulmaktadır.

Diğer bir âyette ise:

لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ

“Dinde zorlama yoktur...”⁸ buyurulmaktadır.

⁴ Dini Kavramlar Sözlüğü - sh.112

⁵ Bakara Sûresi – 108.âyet

⁶ Bakara Sûresi – 26. âyet.

⁷ Yunus Sûresi- 99.âyet

⁸ Bakara Sûresi- 256.âyet.

Bazı insanlar “kulun iradesi ne olursa olsun, Allah, onu dilerse hidayete erdirir, dilerse dâlalette bırakır” gibi bir anlayışa sahiptirler. Bu anlayış yanlıştır.

Çünkü Allah’ın insanlara hidâyet vermesi veya onları saptırması; insanların fiillerini, onların iradeleri doğrultusunda yaratması demektir. Dolayısıyla insanların hidâyet ve dalâletinde Allah’ın herhangi bir zorlaması ve baskısı yoktur.

Çünkü Allah; olmuş ve olacak her şeyi bilir. Hidâyet ve dalâletten her biri kulların seçimiyle takdir edilip kazanılmış, ilâhî kader ve kazayla da yaratılmıştır. Ayette:

فَمَنْ يُرِدِ اللّٰهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ وَمَنْ يُرِدْ أَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِي السَّمَاءِ كَذَلِكَ يَجْعَلُ اللّٰهُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ*

“Allah, kimi hidâyete erdirmek isterse onun göğsünü İslâm’a açar ve her kimi de saptırmayı dilerse onun göğsü çıkıyormuş gibi kalbini iyice daraltır. Allah inanmayanların üstüne işte böyle murdarlık verir.”⁹ buyurulmaktadır.

Bazı âyetlerde peygamberlerin hidâyetinden şeytanın dalâlette bıraktığından bahsedilir. Bu onların yol göstermesi anlamındadır.

Peygamberler, hidâyete ulaştıran yolu açıklar ve insanları o yola teşvik ederler. Şeytan ise dâlalete giden yolu gösterir, kötü amelleri güzel göstermeğe çalışır. İnsan bunlardan birini kendi iradesi ile tercih eder. Allah da kulun istediğini, hidâyet ise hidâyeti dalâlet ise dalâleti yaratır.

Yüce Allah’ın bir ismi de “el-Hâdî”, yani hidâyete erdiricidir. Rızıklara toprağı, ışığa güneşi, meyveye ağacı, çocuğa anne-babayı vesile kılan Allah, hidâyete de peygamberleri ve âlimleri sebep kılmıştır.

Bu insanlar Hakk’ı tebliğ etme, gerçeği anlatma görevini büyük bir titizlikle yerine getirirler. Sonra da Allah’tan hidâyet baklerler. Âyet-i Kerimede:

إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللّٰهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ*

“Doğrusu sen sevdiğine hidâyet vermezsin. Fakat Allah kimi dilerse ona hidâyet verir. Ve hidâyete erecekleri en iyi o bilir.”¹⁰ buyurulmaktadır.

Kur’ân-ı Kerîm’deki hidâyet ve dalâletle ilgili âyetlerde kulun cüz’i iradesine atıflar yapılmıştır. Kulun bunlardan birine yönelmesi sonucu Allah, kulun istediğini yaratır. Meselâ:

وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ*

“Allah, zalimler topluluğunu hidâyete eriştirmez.”¹¹

إِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ

⁹ En’âm Sûresi- 125. âyet

¹⁰ Kasas Sûresi , 56. âyet

¹¹ Bakara Sûresi , 258 . âyet.

“Allah, kâfirler topluluğunu hidâyete eriştirmez.”¹²

وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفٰسِقِينَ*

“Allah, fâsıklar topluluğunu hidâyete eriştirmez.”¹³ âyetlerinde, kalpte dalâlet yaratılmasının üç sebebi ortaya konmaktadır.

Bunlar: Zulüm işleyen, küfre giren, fışk yolunu tutan, kulun kendisidir. Bunların karşılığı da hidayetten mahrum kalmaktır. Tıpkı kendi gözünü çıkararak bir delilin görme duygusunu kaybetmesi gibi.

أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلٰلَةَ بِالْهُدٰى فَمَا رَبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ*

“İşte onlar, hidâyete karşılık dalâleti satın alanlardır. Ancak onların bu ticareti kazançlı olmamış ve kendileri de doğru yola girememişlerdir.”¹⁴ âyeti de bu hakikati ortaya koymaktadır.

Alınacak Dersler:

- 1- Hidayet, Allah'ın ilâhi kitaplar ve peygamberler vasıtasıyla insanlara hak yolu göstermesi ve onları bu yola ulaştırmasıdır.
- 2- Dalâlet, bilerek veya bilmeyerek hak yoldan sapmaktır.
- 3- Dalâlet kavramında iki anlam vardır. Bunlar sapma ve saptırmadır.
- 4- Allah, hidâyeti isteyene ve kalbini buna açana verir. Dalâleti isteyene ve kalbini buna açana da dalâleti verir.
- 5- Peygamberler hidâyet yoluna, şeytan dalâlet yoluna dâvet eder.

Not: Bu hafta;

- 1- Bakara suresi 256. ayetin tefsirini okuyalım.
- 2- Cüz'i irade ne demektir? Araştıralım.

¹² Maide Sûresi , 67. âyet.

¹³ Tevbe Sûresi ,24. âyet.

¹⁴ Bakara Sûresi ,16. âyet.